

**A MŰVELŐDÉSÜGYI MINISZTERIUM
DIAPOZITÍV-SOROZATA**

Magyar nyelv és irodalom

Fogalmazás

az általános iskola 5. és 6. osztálya számára



Kiadja:

**MAGYAR DIAFILMGYÁRTÓ VÁLLALAT
BUDAPEST, 1967**

Készült:
AZ ISKOLAI TANESZKÖZÖK GYÁRA
Kutató Osztályának irányításával

Husztly Ilona
és
Rózsa Józsefné

A képek témái

Az őrsi sátor

1. kép: A sátor helyének kijelölése
2. kép: Előkészületek a sátorveréshez
3. kép: A sátor kifeszítése
4. kép: A kifeszített kötelek cövekelése
5. kép: A sátor körülárkolása
6. kép: A kész sátor

Egy vidéki utcarészlet

7. kép: A nappali utca teljes fényben
8. kép: Ugyanaz az utcarészlet szürkületkor
9. kép: Este, amikor kigyulladnak a villanyok

Bányászok

10. kép: A szénfejtés
11. kép: A szenet csillékbe rakják

Martinászok

12. kép: Három martinász
13. kép: A főalak kinagyított képe

Kapáló asszonyok

14. kép: Öt kapáló asszony

Egy régi vár

15. kép: A vár távlati képe

- 16. kép: A vár közeli képe
- 17. kép: A várudvar
- 18. kép: A prágai vár Daliborka tornya

A Nemzeti Múzeum

- 19. kép: A Nemzeti Múzeum távlati képe
- 20. kép: Közeli kép: a Nemzeti Múzeum homlokzata
- 21. kép: A lépcső, üldögélő alakokkal
- 22. kép: Az Arany-szobor

A Szabadság-szobor

- 23. kép: A szobor távlati képe
- 24. kép: A szobor közeli képe

Az Osztyapenko-szobor

- 25. kép: A szobor közeli képe

A képek felhasználásának lehetőségei és módjai

A fogalmazástanításhoz készült diapozitív-sorozat az általános iskola 5. és 6. osztályában az irodalmi szemelvényeken kívüli témákhoz kapcsolódik. E témák, elszakadva az irodalmi szemelvényektől, életszerűbbé tehetik a fogalmazástanítást, s produktív jellegüknél fogva nagyobb lehetőséget biztosítanak a tanulói önállóság kifejlesztéséhez. Mivel a témák szétágazók, nagy választási lehetőséget biztosítanak, így könnyen alkalmazhatók egy-egy osztály színvonalához, igényéhez.

Műfajilag a leírás gyakorlásához nyújtanak legtöbb segítséget. Ezen belül egy utcarészlet, épületek és szobrok leírásával foglalkozunk. A dolgozó emberek (bányászok, martínászok, kapáló asszonyok) alakjának leírásával megteremtjük az átmenetet a jellemzéshez. Az őrsi sátor című téma közel áll a munkafolyamat leírásához, de annak élménykeretbe foglalása inkább az epikus műfajba sorolja.

A leírások valamennyi témája lehetőséget teremt arra, hogy a valóságban esetleg kevesek számára megfigyelhető dolgokat az osztályközösség egészével egyidőben vételessük szemügyre. Ez a közös megfigyelés módot nyújt arra is, hogy a tanulók megfigyelőképességét irányítsuk, megfelelően koncentráljuk és ellenőrizzük.

Egyes képek nemcsak a fogalmazástanításban hasznosíthatók, hanem az irodalmi szemelvények illusztrációjaként is bemutathatók (pl. 18.). Világnézeti szempontból is értékes munkát végzünk, ha a termelés legnehezebb területein helytálló emberek csoportjait mutatjuk be és figyeltetjük meg.

A képsor akkor válik a fogalmazástanításban igazán hatós eszközzé, ha segítségével eljuttatjuk a tanulókat a valóság tárgyaik tudatos, pontos megfigyeléséhez, s e megfigyelés alapján képessé tesszük őket arra, hogy az őket körülvevő világi dolgairól szemléletes leírásban adjanak számot.

Az őrsi sátor

A sátorverés leírását ne tekintsük úgy, mint egy munkafolyamat megfigyelését. Nem szakszerű leírást kívánunk, hanem egy élmény elbeszélését egyes mozzanataira bontva.

Munkaeszközünk kevés, nem speciális igényű, de a sátor elemei készen vannak, csupán az összeszerelés kíván pontos, együttes munkát, erőkifejtést. Nagyon jó, ha a konkrét elemény emlékéhez, esetleg annak távolabbi reményéhez kapcsolva figyeltetjük meg az eseménysort. E közben tudatosítjuk, milyen sorrendben követik egymást az egyes mozzanatok. Mivel a képek felcserélhetőek, a logikai törések buktaóit is megfigyeltethetjük. Hívjuk fel a tanulók figyelmét, hogy keressék a hibát, és magyarázzák is az összefüggések hiányát.

A képek tartalma

1. kép:

Az őrsi sátor helyének kijelölése. Az uttörővezető közepén áll, körülötte néhány 12-14 éves uttörő. Egy erdei tisztáson az őrsi sátor helyét jelölik ki.

2. kép:

Előkészületek a sátorveréshez: Az uttörők a sátor sarkainál fogják a feszítőköteleket, a vezető a sátorkarót illeszti a börgyürü nyílásába.

3. kép:

A sátor kifeszítése. Teteje feszül már, a feszítőköteleket átlós irányban huzzák az uttörők.

4. kép:

A kifeszített köteleket cövekekhez erősítik, majd a cövekeket leverik.

5. kép:

Áll már a sátor. Az uttorók körülárolják.

6. kép:

A kész sátor. Ajtaja fölhajtva, egy uttoró éppen kilép a sátorból.

Egy vidéki utcarészlet

A cél tulajdonképpen tájleírás a szó szűkebb értelmezésében. A feladat jó megfigyelőképességet igényel, s ezért feldolgozásával csak fejlettebb osztályközösségben próbálkozzunk, ahol a tanulók nagy többsége már könnyedén tudja elmondani, mit lát, észreveszi a látott dolgok arányát, ismeri a leírás különböző sorrendjét. A három kép egymás utáni megfigyeltetése megmutatja a tanulóknak, milyen nagy szerepet játszik a fény a szemlélésben, hogyan válik mássá a látott kép, milyen mértékben módosulnak az arányok a fény és árny különböző hatására.

Mindhárom kép ugyanazt az utcarészletet ábrázolja. A házakból kiszűrődő fények, az utcán kigyulladó villanyok az este hangulatát érzékeltetik. Az alkonyi fényben az eltompult színek, a homályba vesző házak, tárgyak körvonalai érzékel-

tetik a nappali fények kialvását, az este közeledtét.

A képek tartalma

7. kép:

Egy vidéki utcarészlet teljes nappali fényben. Minden részlete jól látható.

8. kép:

Ugyanaz a kép szürkületkor. A tompa színek, a homályba vesző részletek jelzik az este közeledtét.

9. kép:

Este van. Kigyulladtak az utcai lámpák, a házakból is kiszűrődik a fény. Az esti fények hangulata barátságos, meghitt.

Bányászok

A két kép a bányászok nagy fizikai erőt igénylő munkáját ábrázolja. Figyeltessük meg a dolgozó emberek jellegzetes testtartását, vegyük számba, miből olvashatjuk le a munkahely nehézségeit, ezekből milyen emberi tulajdonságokra kell következtetnünk.

A két kép egymásutánja egy munkafolyamat részletét is ábrázolja. Felhasználható a képsor Dunántul szívében ci-

mű olvasmány megbeszélésekor is.

A képek tartalma

10. kép:

Két bányászt ábrázol a szénfejtés nehéz munkája közben. Csákánnyal fejtik a szenet a sötét szénfalból.

11. kép:

A futószalagról ömlik a csillékbe a szén. A csillét a csillések kezelik.

Martinászok

Domanovszky Endre dunaujvárosi freskójának egy részletét mutatja a kép, amelyen a munka hősiességének művészi átélése figyeltethető meg. Az alakok csoportjának leírásakor hívjuk fel a tanulók figyelmét arra is, hogy mi mutatja a közösen végzett veszélyes munkát, ki a csoport fő alakja stb. A kohóból kiáradó éles fény megvilágítja az arcokat, a munka hőseit.

A képek tartalma

12. kép:

Három martinász látható a képen, közülük a főalak az

előtérben. Testtartásuk, mozgásuk erőt és biztonságot áraszt, figyelmük a munkára összpontosul.

13. kép:

A főalak kinagyított képe csapolás közben.

Kapáló asszonyok

Az öt kapáló asszony a közös munka ritmusát érzékelteti. A kapálás jellegzetes mozdulatában ábrázolja őket a kép. Együttes munkájuk szervezettségre vall.

A kép tartalma

14. kép:

Öt paraszta asszony hosszú nyelű kapával cukorrépat kapál a határban.

Egy régi vár

A képsor különböző várakat, illetve várromokat ábrázol. Mindegyiknél megfigyeltethetjük azonban azt, hogy a kezdetleges technikai eszközök birtokában milyen nagy erőki-fejtést igényelt hajdan egy-egy vár felépítése. Felhasználhatjuk a képeket több irodalmi szemelvényünk jobb megértéséhez (pl: Kömives Kelemenné, Beckó vára) is. Rövid leírások, illetve leíró részek gyakorlati tanúságára is alkalmasak az egyes képek. A prágai vár Deliborka tornyának képe

pedig szervesen kapcsolódik a Daliborka című cseh népmondá-
hoz.

A képek tartalma

15. kép:

A hegytetőn régi vár áll. Ma már csak romjai láthatók.
A hegy tövében kis falu húzódik meg.

16. kép:

Régi vár közeli képe. Szédtően meredek várfalak, szik-
laszirtek.

17. kép:

Árkádsor zárja körül a négyzet alakú várudvart. Középen
fedett várkut látható.

18. kép:

A prágai vár részlete látható a képen a kerek Daliborka
toronnyal. Alatta a Szarvas-árok húzódik.

A Nemzeti Múzeum

A főváros egyik legismertebb épületét figyelhetjük meg a
képeken. Elemi foku stílusismerettel is gazdagíthatjuk a leírást,
ha rámutatunk és külön felhívjuk a figyelmet a klasszicista hom-

lokzatra. A képek egymásutánja bizonyos filmszerűséget teremt azzal, hogy a távoli képből kiindulva érkezünk el a muzeum bejáratához, és szinte a lépcsőn üldögélő alakok egyikévé válunk. A képek sorát az Arany-szobor zárja le, s ezzel az épületleírások után áttérünk a szobor ismertetésére és leírására.

A képek tartalma

19. kép:

A Nemzeti Múzeum távlati képe a Múzeum körutóról nézve.

20. kép:

Közeli kép: a homlokzat, az épület legszebben kiképzett, legművészibb része.

21. kép:

Jellegzetes pesti életkép: a múzeum lépcsőjén üldögélő fiatalok.

22. kép:

Az Arany-szobor. A fő- és a mellékalakok egyaránt jól láthatók.

Szobrok

A leírásnak egyik kevésbé ismert, bár igen jól felhasználható fajtája a szobrok leírása. Az általános benyomáson túl (alakok, méret, anyag, kompozíció, arány) mindig mutatunk rá arra is, hogy milyen gondolati tartalmat sugall egy-egy szobor. Leírásukra egy-egy ünnepi megemlékezés alkalmából kerülhet sor (pl.: az április 4-i koszoruzás).

A képek tartalma

23. kép:

A Szabadság-szobor távlati képe. A Duna kanyarulata fölé emelkedik a szimbólikus alak, kezében pálmaág. Alatta a mindennapi életét élő főváros részlete.

24. kép:

A szobor közeli képe: a főalak mozdulata, magasba törő lendülete, a melléalakok harcias elszántsága egységben fejezik ki a szimbólikus gondolatot.

25. kép:

Az Osztyapenko-szobor közeli képe.